

PEISCH SÁNDOR

A határnyitás mámorától a mai német–magyar kapcsolatokig

Peisch Sándorral, a Magyar Köztársaság berlini nagykövetével Ujváry Gábor hosszabb interjút készített. Alább részleteket közlünk a nagykövet válaszaiból.

1989-ben a Páneurópai Pikniket és a határnyitást követően nagyon jó volt magyarnak lenni Németországban. Az egyik legnagyobb élményem az volt, amikor a Starnberger See melletti Evangélikus Akadémiára hívtak meg, és a pódiumon ott volt az akkori szovjet külügyminiszter-helyettes és több jeles nemzetközi személyiség. Amikor a levezető elnök felkonferált engem, akkor elég volt csak azt mondani, hogy én egy hiteles kormányt képviselek, magyar vagyok, és máris kitört a taps. Nem véletlen, hogy Magyarország ázsiója akkor nagyon magasra szökött, mert valóban mindenki érzékelte azt, hogy itt egy európai értékeket képviselő országgal és kormánnyal van dolguk.

Akkoriban szerintem nemcsak a magyar–német kapcsolatoknak volt Sternstundéje, azaz csillagórája, hanem a magyar–magyar kapcsolatoknak is, hiszen az ellenzék és a kormány egyetértett abban, hogy a német menekülteknek segíteni kell. A német–magyar kapcsolatoknak ezt a fontos emberi alapját nagyon szépen szemlélteti a Szarvas Gábor úton, a Befogadás Háza előtt álló szobor, amelyen két egymást átölelő alak látható – a bibliai idézettel: „idegen voltam, és ti befogadtatok”. Ez az egyik szobor, ami 1989-re emlékeztet. A másik pedig a nemrégiben Melocco Miklós által alkotott szabadságszobor a Páneurópai Piknik helyszínén, ahol börtönből kitörő embereket látunk. Melocco azt nyilatkozta, hogy egy rab nép nyitotta meg egy másik rab nép előtt a szabadulás útját. Én azt gondolom, hogy ez nem teljesen igaz, mert a német menekültek a lelkükben már szabadok voltak, tudták, hogy nem akarnak visszatérni a börtönbe. Másrészt pedig a magyarok is tudták, hogy a változások küszöbön állnak, hiszen mindenki érezte a zsigereiben, hogy nem mehet úgy tovább, mint addig. Mint ahogy azt hallanánk, amit II. János Pál mondott – a Vatikáni kertben van is egy darab a berlini falból –, hogy „menjetez, ne féljetez ledönteni a berlini falat”. És valóban, nem telt bele egy esztendő, és 1990. november 9-én ledőlt a fal.

Peisch Sándor Hans-Dietrich Genscherrel, az NSZK volt külügyminiszterével.

Az akkori idők vezetői már nyugdíjasok. Kohl kancellár közel 80 éves, Genscher elmúlt 82. Horst Teltschikkel időnként még találkozunk: ő kulcsszerepet játszott a magyar–német kapcsolatok alakításában, Kohl kancellár kül- és biztonságpolitikai főtanácsadójaként és bizalmasaként. Találkozunk Jürgen Sudhoff államtitkár úrral is, aki közigazgatási államtitkárként Magyarországon is megfordult a menekültkérdés megoldása érdekében. De ő is már régen nyugdíjas. És nem szabad elfelejteni, hogy a '89 óta eltelt időben most már az ötödik vagy hatodik választási periódus van. A nemrég – 2009. szeptember 27-én – tartott szövetségi parlamenti választást követően vadonatúj képviselői gárda van Németországban. Tehát nagyon kevesen aktívak azok közül, akik annak idején fontos szerepet játszottak a kétoldalú kapcsolatokban. Ezért sem szabad tétovázni, hanem állandóan hirdetni kell, hogy milyen fontos a németeknek a magyar kapcsolat, és mit jelent ebben 1989–90. Eből a szempontból nagyon fontos hivatkozási alap a baráti együttműködésről és az európai partnerségről 1992-ben aláírt szerződés, amelynek első cikkelye kiemondja, hogy különleges kapcsolatok vannak a két ország között. Gyakran mi, magyarok is azt mondjuk, hogy Németországnak az USA mellett még három különleges partnere van, mindhárom történelmi

okokból: Franciaország, Lengyelország és Izrael. Ám melléjük a '92-es szerződés alapján Magyarország is odakíváncsozik!

Sajnos, az idő múlásával az a mondat, amelyet a határnyitást követő első öt évben szinte unos-untalan hallottunk, hogy „soha nem felejtjük el nektek”, ma-napság egyre ritkábban hangzik el. Most a falnyitás huszadik évfordulója alkalmával erre külön fel kellett hívni a figyelmet, s bár igaz, hogy német barátaink történelmi lelkiismerete nagyon jól működik, ám erre apellálnak a lengyelek, a franciák és mások is.

Éppen ezért kell hangsúlyozni, hogy a különleges barátság jellemzi a kétoldalú kapcsolatokat. A konkurencia óriási, hiszen minden kelet-közép-európai országnak és az Európai Unióhoz 2004-ben, illetve 2006-ban csatlakozott államoknak is Németország a legfőbb partnere. Itt egymásnak adják a kilincset lengyelek, szlovákok, csehek, a balti országok képviselői, románok, bolgárok. És ha mi nem jövünk, akkor nem rólunk szól a történet. Ezért kell mindig emlékeztetni őket, hogy Magyarország is a különleges kategóriába tartozik. Az előbbi kérdésre visszatérve: sajnos a húsz évvel ezelőtti idők politikusai ma már mind csak egykori politikusok. Azért szerencsére az ő szavukra még mindig adnak a jelenlegi, aktív politikusok, de azért ez nem ugyanaz a helyzet, mint az akkori. Míg Adenauer és Kohl kancellár elsősorban a francia kapcsolatokat ápták, addig Willy Brandt és Schröder nevéhez a lengyel–német kapcsolatok újjáépítése kötődik. Míg Kohl kancellár történészként, Franz Josef Strauß bajor miniszterelnökként – közvetlen élmények alapján is – erősen kötődött Magyarországhoz, addig a szociáldemokraták, akik a két államiságon szocializálódtak, nem annyira velünk keresték a kapcsolatot, sokkal inkább a lengyelekkel és az oroszokkal. Ez még akkor is igaz, hogyha az 1970-es évek közepén megindult az érintkezés a Német Szociáldemokrata Párt és akkori magyar állampárt között. A szociáldemokraták más-képpen viszonyultak – és viszonyulnak mind a mai napig – Magyarországhoz, mint annak idején a Kohl kancellár nevével fémjelzett Kereszténydemokrata Párt.

A huszadik évforduló alkalmából az összes német vezető megfordult Magyarországon. Június 27-én, a Parlamentben lezajlott emlékülésen Köhler szövetségi elnök, előzetesen Frank-Walter Steinmeier külügyminiszter, majd július elején Norbert Lammert Bundestag-elnök járt Budapesten, augusztus 19-én pedig Angela Merkel kancellár Sopronban a Páneurópai Piknikre emlékező rendezvény vendége volt, és találkozott Bajnai miniszterelnökkel is. A szeptember 9-i

berlini emlékkoncerten, amelyen a 100 tagú cigányzene-kekar zenélt, Sólyom László és Köhler szövetségi elnök mondott üdvözlőbeszédet. Ez egyértelműen azt tükrözi, hogy Magyarország ott van azok között, akinek halálával tartoznak.

Ugyanis óriási verseny van a német kegyekért. Hiszen a német gazdaság az európai gazdaság motorja, és azt is tudjuk, hogy a Magyarországon beruházott összes tőke – 50 milliárd eurót ruháztak be külföldiek a rendszerváltást követően – közel egyharmada Németországból jött. Olyan vállalatok jelzik ezt a kapcsolatot, mint az Audi, a Deutsche Telekom, a Siemens, a Bosch – több ezer német vállalat van jelen Magyarországon. De ugyanúgy jelen vannak Szlovákiában, Csehországban is. Németország a rendszerváltozást, illetőleg az újraegyesítést követően belenőtt a 82 milliós „ruhába”. Most már nemcsak az európai gazdaság legerősebb képviselője, nemcsak az európai integráció, az Európai Unió vezető hatalma, hanem világhatalom. Tehát mások a dimenziók, és Németország, aktuálpolitikai megfontolásokból, nemcsak Magyarországnak, hanem a lengyeleknek, a cseheknek, az oroszoknak, az amerikaiaknak egyaránt köszönetet mond, amikor megemlékezik a határnyitás, illetve a felbontás 20. évfordulójáról.

Sajnos nem hoztuk létre annak idején az összes olyan lehetséges intézményt, amely bebetonozta volna pozícióinkat. Említettem az 1992-ben aláírt barátsági és európai partnerségi szerződést, ami nagyon fontos hivatkozási alap. Benne van, hogy Németország segíti a magyarországi átalakulást és segíti európai integrációs törekvéseinket, és ez meg is történt. De benne van az is, hogy az általam is kezdeményezett – egy sikertörténetnek mindig több gazdája van – magyar–német fórum 1991 óta minden egyes évben rendszeresen ülésezzen, felváltva Németországban, illetve Magyarországon. Lehetőséget adva a kétoldalú kapcsolatok erősítésében érdekelteknek a pártokon fölülálló véleménycserére. Volt idő, amikor a pénzügyi nehézségek miatt a német külügyminisztériumban (ráadásul Joschka Fischer minisztersége idején) a fórumot meg akarták szüntetni. Pontosabban csak két-háromévente kívánták megrendezni. De a szerződésre hivatkozva mégis sikerült az intézményt megmenteni. De nem tudtuk létrehozni azt a stratégiai bizottságot, amely a kétoldalú kapcsolatok legfontosabb kérdéseit lett volna hivatva kormányközi szervként intézni, bár a rendszerváltás időszakában Horváth István kezdeményezésére ez működött már.

Franciaországgal és az oroszokkal kormánykon- zultációt folytatnak a németek, Magyarországgal nem.

Most már túl is haladt ezen az idő. Ami magyar–horvát vagy magyar–román viszonylatban jól működik, azt ma már nem lehet megvalósítani Németországgal. A nagyságrendi különbségek miatt se lenne ez reális. De jó lett volna, ha működik egy olyan stratégiai bizottság, ahol a kétoldalú kapcsolatok legfontosabb kérdéseit megvitathatjuk. Ezek a mulasztások jelentős szerepet játszanak abban, hogy a szívszeretet mellett a gyakorlati együttműködésben hiányosságok vannak.

A német külpolitika fontossági sorrendjében tehát hátrébb kerültünk. Pontosabban a nagyságrendünknek megfelelő helyre sorolnak minket.

Magyarország nagy hozománya, hogy a nyugat-balkáni stabilitáshoz a maga módján hozzájárult. Elsősorban a saját házi feladatainkat kell megoldani ahhoz, hogy jó példával élen járjunk, hogy továbbra is hozzá tudjunk járulni a térség stabilitásának a megőrzéséhez. És ehhez igényelni kell a német támogatást. Az Európai Unió Duna-stratégiája például éppen a 2011-es magyar uniós elnökség idején készülhetne el, ez lehetne a magyar elnökség egyik fontos feladata, üzenete. Ilyen projektekhez mindig meg tudjuk nyerni a német partner támogatását. Tudomásul kell venni, hogy Magyarország, mint kis ország, az Európai Unióban csak akkor tudja az érdekeit érvényesíteni, ha megfelelő támogatót talál. Magyarország egyes számú „big brotherje” Németország, a második Franciaország. A német érdekekkel szemben nem tudjuk, és jobb, ha nem is akarjuk érvényesíteni a mi érdekeinket. Komoly munka volt például annak idején elérni, hogy Németország támogatta az Európai Technológiai Intézet Magyarországra kerülését. Élünk ezzel a lehetőséggel, hiszen a tudomány, a kutatás-fejlesztés, az innováció az egyik kitörési pontja Európának, benne Magyarországnak. Ezért, kicsit bírálva a mostani kormányt is, érthetően volt számunkra, hogy megszűnt az az – egyébként alig egy évvel ezelőtt létrehozott – tárca nélküli miniszteri poszt, amely a tudományért, a fejlesztésért, a kutatásért volt felelős. A kutatást-fejlesztést stratégiai kérdésként kell kezelni, ami Magyarországot döntő szerephez juttathatja.

Két évvel ezelőtt ismét megnyitotta kapuit a Collegium Hungaricum, a régi helyen, de teljesen megújult külsővel és tartalommal. Can Togay vezetésével a Collegium

Hungaricum teljes mértékben integrálódott a rendkívül gazdag berlini kulturális életbe, amelyben a Collegium Hungaricumot is jegyzik. Több összberlini rendezvénynek is otthont adott már. Kiemelten a magyar kortárs képzőművészet bemutatását írta zászlajára. De ezt megteszi a nagykövetség is, hiszen a Brandenburgi kapu tőzsomszédságában vagyunk, és ráadásul ragyogó, galéria jellegű földszintünk van, amely szinte kötelezővé teszi, hogy mi is szervezzünk kiállításokat. Így a nagykövetség is fontos feladatának tartja a kortárs képzőművészet remekeinek bemutatását.

De ide tartozik a zene is. A nagykövetségen és a kulturális intézetünkben is számos koncertet szerveztünk. Nagyon érdekes, hogy virágkorát éli a kortárs magyar irodalom Németországban. Ebben egyébként nagyon nagy szerepe van a német nyelv közvetítő szerepének, hiszen tudjuk, hogy a magyar irodalom kincsesbánya, de hogy ezt a kincsesbányát mások is megközelíthessék, ahhoz a német nyelv adja a kulcsot. Kitűnő fordítók és kiadók tették lehetővé, hogy Esterházy Péter, Nádas Péter, Kertész Imre, a klasszikusok közül Márai Sándor, Szerb Antal munkáit, vagy a maiak közül Darvasi László, Parti Nagy Lajos, Kukorelly Endre műveit megismerhesse a német olvasóközönség. A német nyelv közvetítő szerepe nélkül nem biztos, hogy Kertész Imre Nobel-díjat kapott volna. A német nyelv vezet ugyanis az angol és más nyelvekre való fordításokhoz. Persze itt is nagy konkurencia van. Ezért kell erre a területre súlyt fektetni és figyelmet fordítani.

Nem szabad elfelejteni, hogy akik bennünket ismertek – éppen a határnyitás idején – ma már nyugdíjasok, vagy már nem is élnek. A mostani generációnak, a gyermekeknek, az unokák nemzedékének újra meg kell mutatni Magyarországot és azokat a remekműveket, amikről az előbb beszéltem. Ezért örülök, hogy végül is megvalósult a Kulturális Évad, és Magyarország a 2007-es Schleswig-Holsteini Zenei Fesztiválon – ami az egyik legrangosabb európai zenei fesztivál – is szerepelt. Óriási sikerrel léptek fel a magyarok; nem csak a Fesztiválzenekar, Fischer Iván vezényletével, hanem egy sor fiatal, friss tehetség. Banda Ádám a fulmináns hegedűjátékával, vagy a népzeneit dzsesszesen előadó Járóka Együttes a hideg északiakat teljesen tűzbe hozta.

